

Współpraca międzynarodowa samorządów traktowana jest często marginalnie. Tymczasem przemyślana i zaprojektowana może przynieść wiele korzyści ich mieszkańcom – mówi dr hab., prof. UWSB Robert Gawłowski.

Panie Profesorze, jest Pan współautorem broszury pt. “Współpraca międzynarodowa JST. Formy, narzędzia, ewaluacja”. Przyznaję, że to dość nietuzinkowy temat.

Przygotowanie raportu związane było z realizacją projektu naukowego pod tytułem *Udział miast w międzynarodowych procesach decyzyjnych – wpływ wybranych miast europejskich na prawo międzynarodowe i stosunki międzynarodowe*, sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. W 5-cio osobowej grupie badaliśmy aktywność międzynarodową miast oraz aktywność samorządów w ramach organizacji międzynarodowych. Przeprowadziliśmy szereg wywiadów z osobami odpowiedzialnymi za zarządzanie relacjami międzynarodowymi europejskich miast, przeanalizowaliśmy dokumenty programowe, obowiązujące rozwiązania prawne oraz aktywność międzynarodową miast w różnych formatach międzynarodowych. Zgromadzona wiedza pozwoliła nam przygotować raport, a dokładnie zbiór rekomendacji, które mogą być inspiracją dla osób odpowiedzialnych za współpracę międzynarodową polskich samorządów.

Tworzeniu raportu przyświecały zatem cele praktyczne?

Zgadza się. Od początku byliśmy przekonani, że zgromadzona przez nas w trakcie badań wiedza ma również wartość praktyczną i może być przydatna w działaniach polskich samorządów na scenie międzynarodowej. Raport nie jest zatem publikacją naukową, a zbiorem praktycznych rekomendacji dotyczących tego jak planować, zarządzać i ewaluować współpracę międzynarodową samorządu. Jego celem jest przedstawienie dostępnych formatów współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego, a także narzędzi, które pozwolą ocenić zakres prowadzonych przez samorzady działań. Ma charakter praktycznego przewodnika, prezentującego wskazówki i rekomendacje dla osób odpowiedzialnych za międzynarodową współpracę samorządową. Przedstawia to zagadnienie od momentu planowania współpracy, poprzez wybór i ocenę możliwych jej form, aż po narzędzia pozwalające ocenić jej rezultaty. Jest to zatem opracowanie przygotowane z myślą o osobach, które na co dzień odpowiadają za tę część aktywności samorządu.

Przygotowując raport kierowaliśmy się założeniem, że nauka nie jest wyłącznie aktywnością skierowaną do badaczy, ale również przynosi praktyczną wiedzę, która może zostać wykorzystana na co dzień przez pracowników samorządowych. Publikacja nie zawiera zatem przeglądu literatury, hipotez badawczych, założeń metodologicznych. Jest to konkretne opracowanie, które pokazuje jak można postrzegać współpracę międzynarodową i jak – krok po kroku – osiągać zamierzone cele.

Dlaczego jednostki samorządu terytorialnego powinny angażować się we współpracę międzynarodową?

Myślę, że można odwrócić pytanie i spytać: dlaczego samorzady miałyby rezygnować z możliwości wspólnej realizacji zadań, uczenia się nowych rozwiązań, współfinansowania projektów, które służą mieszkańcom? Często współpraca międzynarodowa samorządów traktowana jest marginalnie. Niektórzy powiedzieliby nawet, że samorzady powinny zajmować się wyłącznie zadaniami publicznymi a aktywność międzynarodową pozostawić dyplomacji i resortowi spraw zagranicznych. To fałszywe założenie. Przemyślana i zaprojektowana współpraca międzynarodowa może przynieść wiele korzyści

mieszkańcom samorządów.

Jakich?

Współpraca międzynarodowa może być doskonałą formą inspiracji i wspólnych działań w obszarze kultury, edukacji, promocji, turystyki, prowadzenia działalności gospodarczej, a także przeciwdziałania zagrożeniom, które mają wymiar międzynarodowy.

Jak duże jest dziś zaangażowanie JST we współpracę międzynarodową i jak zmieniło się to na przestrzeni ostatnich lat?

Współpraca międzynarodowa z pewnością nie jest najważniejszym zadaniem realizowanym przez jednostki samorządu terytorialnego. Koncentrują się one głównie na realizacji usług publicznych skierowanych do mieszkańców i jest to oczywiście w pełni zrozumiałe. Jednakże, bez wątpienia, widoczna jest ich rosnąca aktywność na tym polu. Samorzady dostrzegają możliwość współpracy przy realizacji zadań publicznych, wzajemnego inspirowania się oraz nauki od zagranicznych samorządowców jak zarządzać niektórymi obszarami. Widoczne jest to w liczbie powstających międzynarodowych organizacji samorządowych, odrodzeniu współpracy bilateralnej czy też wzroście znaczenia samorządów w organizacjach międzynarodowych, takich jak Unia Europejska, Rada Europy czy ONZ.

Jakie formy i narzędzia wykorzystują samorzady we współpracy międzynarodowej?

Istnieje szereg form współpracy międzynarodowej, które mają do dyspozycji samorzady. Rozpoczynając od najprostszych, można wskazać działania nieformalne, które mają charakter projektowy i polegają na realizacji konkretnych, czasowo ograniczonych, projektów.

Drugą formą jest współpraca bilateralna, która jest jedną z najdłużej w historii występujących form aktywności międzynarodowej. Jej popularność przechodzi różne fazy i z pewnością także kryzysy. Nowe okoliczności wojenne w Europie, związane z rozpoczęciem rosyjskiej agresji zbrojnej w Ukrainie, doprowadziły do odrodzenia tej formy aktywności międzynarodowej miast. Kolejną formą będzie współpraca wielostronna. Jej charakterystyczną formą w ramach Unii Europejskiej jest Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej, które posiada osobowość prawną. W ten sposób możliwe jest realizowanie działań o charakterze transnarodowym przy wykorzystaniu środków unijnych.

Kolejnym rodzajem współpracy w formacie wielostronnym jest aktywność w organizacjach międzynarodowych o charakterze uniwersalnym i regionalnym oraz międzynarodowych organizacjach zrzeszających jednostki samorządu terytorialnego. Trudno obecnie wskazać międzyrządową organizację międzynarodową, która nie stara się angażować władz lokalnych i regionalnych w realizowane procesy decyzyjne. W przypadku międzynarodowych organizacji tworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego widoczny jest różny zakres geograficzny działania – regionalny, kontynentalny lub nawet globalny; a także szeroki zakres przedmiotowy, w którym kluczem może być promocja określonych wartości (Human Rights Cities), położenie geograficzne (Worldwide Network of Port Cities, Union of the Baltic Cities, Nordic City Network), doświadczenia historyczne (European Historic Thermal Towns Association, Organization of World Heritage Cities) bądź profil gospodarczy (World Association of Major Metropolises (Metropolis)).

Jakich zasobów potrzebują samorzady, aby prowadzić efektywną współpracę międzynarodową?

To z pewnością ważny aspekt w zarządzaniu ich międzynarodową aktywnością. Uwarunkowany jest wielkością jednostek samorządowych. Dużym samorządom znacznie prościej dedykować pracowników do takiej aktywności, niż małym jednostkom. Warto jednak spojrzeć na ten element racjonalnie. Po pierwsze, ważny jest pomysł i plan działania, a więc zasoby, które określiliśmy jako koncepcyjne. Na początku warto zadać kilka pytań: Po co jednostka samorządu terytorialnego zamierza przeznaczać swoje zasoby na współpracę międzynarodową? Jakich efektów oczekuje? Jakie środki zamierza przeznaczyć na ten rodzaj aktywności? Czy może liczyć na zaangażowanie innych podmiotów funkcjonujących na terenie jednostki samorządu terytorialnego? Jakie są ich ambicje i oczekiwane efekty? Warto do tych pytań powracać na późniejszym etapie, w ramach ewaluacji wcześniej udzielonych odpowiedzi.

Po uzyskaniu odpowiedzi na te pytania, kolejnym krokiem będą zasoby kadrowe. Jak w przypadku każdego zadania celom powinny być podporządkowane czas i zadania pracowników. Naturalną konsekwencją tego kroku są zasoby finansowe, które nie muszą pochodzić wyłącznie z budżetu samorządowego, ale także z innych źródeł – unijnych, krajowych oraz zaangażowania we współpracę innych organizacji, które na co dzień zajmują się współpracą międzynarodową i jest to ich zadanie statutowe.

Na koniec rekomendujemy zaangażowanie podmiotów zewnętrznych występujących na terenie samorządu i uspołecznienie procesu. Aktywność międzynarodowa będzie tym większa i bardziej wartościowa, im więcej podmiotów będzie w nią czynnie zaangażowanych.

Czy, w Pana ocenie, obecna sytuacja polityczna i prawna sprzyja międzynarodowej współpracy?

Myślę, że aktualna sytuacja jest dodatkowym czynnikiem, który zachęca do współpracy międzynarodowej. Wiele kryzysowych wydarzeń z ostatnich lat ma charakter międzynarodowy. Te same wyzwania i zagadnienia dotyczą również działalności samorządowej.

Co doradziłby Pan samorządowcom, którzy chcieliby włączyć „swoje” samorzady do współpracy międzynarodowej?

Warto zacząć od spojrzenia na strategię rozwoju obowiązującą w samorządzie, a dokładnie na priorytety władz samorządowych i na tej podstawie zidentyfikować najważniejsze obszary. Kolejnym krokiem będzie zastanowienie się w jakim formacie i z jakimi partnerami można byłoby nawiązać współpracę w ramach tych strategicznych obszarów. Inspiracje można czerpać z aktywności innych samorządów, działalności ogólnokrajowych organizacji samorządowych, bądź analizy działań międzynarodowych organizacji samorządowych. Dużą aktywność za granicą prowadzą także polskie jednostki zagraniczne, np. Instytuty Kultury Polskiej, Polska Organizacja Turystyczna i wiele innych. Samorządowcy mają wiele źródeł inspiracji, aby wybrać cele i partnerów takiej współpracy. O pozostałych sprawach już mówiliśmy – zasoby kadrowe, finansowe i uspołecznienie procesu.

Czy na zachętę mógłby Pan przywołać jakieś pozytywne przykłady współpracy międzynarodowej JST i jej efektów?

Takie przykłady występują dla każdej z form współpracy międzynarodowej. W przypadku organizacji międzynarodowych zrzeszających miasta można wskazać Association of Town Centre Management, stowarzyszenie zrzeszające menadżerów centrum miast, którego członkiem jest miasto Toruń. Stanowi doskonałą przestrzeń do wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie zarządzania centrami miast.

Kategoria: Wywiady

Opublikowano: piątek, 02, maj 2025 17:19

Anna Dąbrowska

Odśłony: 1513

Organizacji zajmujących się bardzo konkretnymi zagadnieniami jest wiele. Zrzeszają miasta, które łączy podobne położenie geograficzne (np. nadmorskie), wspólne problemy gospodarcze (np. pogórnice) czy wybrane zadania publiczne. Zachęcam do zapoznania się ze stroną internetową projektu:

<https://projectoncities.wordpress.com> oraz naszym raportem, gdzie znajduje się szereg przykładów.

Dziękuję za rozmowę.

Robert Gawłowski – doktor habilitowany w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, profesor Uniwersytetu WSB Merito w Toruniu, politolog i administratywista. W pracy naukowej podejmuje problematykę administracji publicznej (rządowej i samorządowej), ustrojów metropolitalnych, relacji rządowo-samorządowych oraz brytyjskich procesów dewolucji. Działalność badawczą łączy ze współpracą z instytucjami administracji publicznej. Przewodniczący Rady Programowej Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego. Autor kilkudziesięciu publikacji naukowych, publicystycznych oraz opracowań eksperckich.